

Když volí blbci, volí blbě. Ani volby tedy nemusí pomoci

Petr Fischer

in: Aktuálně.cz, 2020

in: Aktuálně.cz, 2020 (29. 4.)

◆ nekrolog, česky, vznik: 29. 4. 2020

◆ obituary, Czech, origin: 29. 4. 2020

Ladislav Hejdánek: Když volí blbci, volí blbě. Ani volby tedy nemusí pomoci

Petr Fischer, Aktuálně.cz, 29. dubna 2020

Odešel filozof a chartista, který varoval, že demokracie bez demokratů a politicky gramotných lidí svět nezachrání.

Pište. Zapisujte si všechno, co vás napadne. Pište i do šuplíku, ale pište. Neustále. Musíte tak formulovat, precizovat myšlenky. Bez psaní to nejde. Pište.

Ladislav Hejdánek

Když zemře filozof, obvykle hned máme po ruce nějaký jeho výrok či tvrzení, které ho vystihují. Které charakterizují či rámuji jeho myšlení. U profesora Ladislava Hejdánka, který zemřel dva týdny před svými třiadevadesátými narozeninami, by se dala zmínit hned dvě navzájem propojená slova, ke kterým se u něho všechno sbíhalo. "Pravda" a "odpovědnost".

"Někde v tomto světě, někde v tomto státě a v této společnosti se musí najít nezbytný počet lidí, kteří spolu uzavřeli spojenectví na život a na smrt ve službách pravdy, nikoliv ve službách státu či ve službách společnosti," napsal Hejdánek v přelomovém roce 1989 v textu nazvaném *Svobodný duch a univerzita*. "Tito lidé slouží lidstvu právě tím a jenom tím, že žijí, pracují a myslí tak, aby se všechno (i oni sami) dostalo do světla pravdy. Ve světle pravdy se však skutečnost nevyjevuje jen taková, jaká jest (jak si to většina Evropanů dodnes myslí), nýbrž to, jak je dána, se zároveň objevuje v napětí s tím, jaká by měla být."

Není, ale být by mělo

Tradiční filozofické napětí mezi tím, co jest a co by být mělo - *Sein* a *Sollen* - je pohonem Hejdánkova myšlení i veřejné aktivity. Jedním z jejích vrcholů bylo Hejdánkovo angažmá v [Chartě 77](#), jejímž byl hned dvakrát mluvčím.

Přesto toto společenství myšlenkově vymezoval spíše jeho o dvacet let starší kolega Jan Patočka. Oběma společně však bylo téma převzetí odpovědnosti za vlastní existenci.

"Otázka dnes zní, ať už to kdokoli chce nebo nechce připustit, zda mohu odpovědně přijmout daný společenský řád, co z něho mohu a mám přijmout a co z něho přijmout nesmím. O to běží, nikoli o slovo, o název," píše Hejdánek v roce 1968 v pojednání *Masaryk a naše dnešní krize*. [Filozof](#) tehdy přímo mluvil o socialismu, který byl po celém světě v krizi, stejně tak bychom se ale dnes mohli zeptat i směrem ke krizovému kapitalismu - co mohu a mám odpovědně přijmout a co naopak přijmout nesmím? Morální vodítko stále užitečné...

Ladislav Hejdánek naplňoval představu o klasickém filozofovi, který se neustále vrací k dějinám oboru a hledá v nich cesty k odpovědím na otázky, jež si klade moderní doba. Snažil se přispět k překonání krize metafyziky, do níž dospěla západní filozofie podle mnohých myslitelů tím, že zpředmětnila vztah člověka ke světu a tím i svět a člověka samotného.

Hejdánek rozuměl marxistické kritice tohoto zpředmětnění (ostatně k jeho soupeřníkům patřili Karel Kosík a Milan Machovec, kteří rostli z nového čtení Marxe), kritizoval ji však za to, že v osvobození lidí sází více na ideologii než na vnitřní poznání každého z nás, na otevřenost pravdě, o níž mluvil například Heidegger.

Hejdánek hledal mystičtějšími cestami, které se blíží k Bohu a Pravdě kroužením ve stylu negativní teologie. "Tam, kde se předmětné myšlení dostává ke svému konci, kde dospívá ke svým mezím a kde má za to, že za těmito mezemi už není 'nic', otevírají se možnosti pro myšlení jiného než

předmětného typu, pro myšlení 'nepředmětné', které se předmětnému myšlení jeví jako nemyšlení nebo alespoň jako myšlení neřádné," říká filozof v textu *Pojetí pravdy a jeho meontologické předpoklady*.

Dědictví filozofovo

Jenže tady narážíme na základní překážku: jako moderní lidé, odchovaní vědeckou rozpravou, si takovou nepředmětnost neumíme vůbec představit. Anebo ano?

"Pravda nemůže být pojmově modelována jako intencionální předmět, nemůže být konstruována ani objektifikována; může být jen nepředmětně a jakoby 'mimochodem' (jak se nám mylně zdá) postižena, když se pokoušíme předmětně postihnout nějakou konkrétní skutečnost. Předmětné intence totiž musí být nadále organizovány a soustřeďovány, předmětné myšlení nemůže být prostě jen zavrženo a odhozeno, nýbrž musí být přivedeno k větší dokonalosti tím, že jeho nepředmětné intence budou rovněž, i když jinak, kultivovány a 'organizovány'."

Právě tato filozofická výzva k hledání dalšího rozměru našeho běžného předmětného vztahu k realitě je filozofickým dědictvím Ladislava Hejdánka. Spolu s věčnou povinností filozofa vyjadřovat se k věcem veřejným, když cítí, že je třeba mluvit o důležitých hodnotách a vztazích, na které společnost zapomíná, které přechází či pošlapává.

Filozof nemluví veřejně, na agoře, aby výmluvně přesvědčoval ostatní. Není tam od toho, aby hrál marnivou zábavnou roli v mediální frašce inscenující politiku a svět, nýbrž aby svědčil o tom, co je třeba myslet. Proto se také tak ostře Hejdánek vymezoval vůči postmodernímu proudu, který podle něho zradil vztah k Pravdě, v Česku pak zejména vůči Václavu Bělohradskému.

"Žádný opravdový filozof nemůže mlčet k tomu, když někdo říká, že 'postkomunismus je také dobou post-filozofickou v tom smyslu, že se vyčerpala idea filozofie jako hledání pravdy' (V. B.). Skutečná filozofie je na stráži, když někdo říká, že 'má' pravdu, ale stejně tak musí vehementně protestovat, když zase někdo jiný říká, že na pravdě nezáleží nebo že žádná pravda neplatí."

Ne, demokracie nemusí rezignovat na pravdu, jak podle Hejdánka naopak naznačuje příliš uvolněné, rétorické myšlení Bělohradského ze začátku 90. let minulého století. Má to ale poměrně velký háček, který vidí Hejdánek velmi přesně: "Demokracii tady teď máme, ale nemáme demokraty. Dokud je nebudeme mít, žádné volby nám nepomůžou. Když volí blbci, volí blbě... Instituce nás nezachrání. Potřebujeme vychovat vědomí a sebevědomí. A politicky gramotné občany."

Vychovat vědomí a sebevědomí - téměř masarykovské motto na rozloučenou. Snad ho nenecháme protéct mezi prsty a nějak si s ním poradíme... i bez Ladislava Hejdánka.